

KOLOZSVÁRI KÖZLÖNY.

SZERKESZTŐI LAKÁS:

Széchenyi-terén, a hidkaputól kimenet balra a 26. szám alatti ház emeletében.

Megjelen e lap hetenkint 3-szor u. m. kedden, csütörtökön és szombaton délelőtt. Ára évi negyvedre 3 ft. o. 6. Hirdetési ár: 5 hasábos sorért 1-ör 7 kr., 2-ör 6 kr., 3-ör 5 kr. o. 6. s minden hirdetés után 30 kr. bérletdíj. Előfizetés s hirdetés a kiadó-hivatalnál kezelendő.

A nyilvántartási cikkek sora után 20 kr. előleg befizetése mellett a szerkesztőséghez czímzendők.

KIADÓ-HIVATAL:

Központosa, STEIN J. könyvkereskedése.

Kolozsvár, aug. 10. 1866.

(D.) Utóbbi cikkünkben fejtegettük, hogy apróbb nemzetiségekre nézve lehetlen a külön nemzeti államok megalakítása, miután ők a nagy nemzeti államokkal szemben tehetleneknek mutatkoznak, s e részben magokon a történelmi országterületek egymásközött s egy korona alá való szorosabb szövetség által segíthetnek, oly intézményeket alapítván meg, a melyek nemcsak az egyéneknek, de a nemzeteknek is szabad kifejezést engednek.

Hogy azonban egy egyéni, mint nemzeti szabad kifejeződés lehessen, arra nézve alkotmányos élet és az alkotmányjog gyakorlatára ország-képesség s a törvényhozás egyik factorának a másik factorral való kellő egyensulya kívántatik.

A hol a kormány, mely a korona hatalmát, mint a törvényhozás fő factorait, képviseli, sokkal hatalmasabb mint a nemzet képviselője, ott az alkotmányos élet csupán látszat, ott csak a hatalom uralkodik. Elég élni példáját bírjuk ennek Erdély egykori tehetetlen országgyűléseiben, melyek az előhaladásra mit sem tehettek, ha a kormány azt ellenzte, s melyeknek hatása mellett a tehetetlen ország sérelmei halomra gyűltek, még ennél is tehetetlenebbek voltak az osztrák örökös tartományok legalázatosabb Landtagjai.

Arra, hogy az alkotmányos élet kellőleg virágozzék, felelős ministerium kell, és oly országterület, mely a felelős ministerium fenntartásának költségeit megbírhassa, s melynek képviselője oly nagy néperőre támaszkodhat, a mely szemben a kormánnyal, szemben a hatalommal illetékes közvéleményt képviselhet.

Kérdésen kívül úgy az állam, mint az alkotmányosság csak ott lehet erős, a hol egy a kormány s egy a képviselő. Ez a legerősebb s legbiztosabb forma, a mely egész Európában részint az államok egy nemzetisége, részint pedig, mint Angliában, a különben apróbb országok szorosabb unioja folytán jött létre.

Ezen formához életképességre nézve legközelebb áll a dualismus, a melyet a svéd-norvég államrendszerben, valamint a régi osztrák s magyar rendszerben ismerhetünk, ez utóbbinál eddig azon lényeges hiány lévén, hogy az örökös tartományok absolutikus módon, a magyar királyság pedig decentralis rendszerrel kormányoztatván a valódi és kölcsönösön garantizált alkotmány kivihető nem vala.

A dualismuson túl menni s mégis erős államéletet összetartani csaknem tehetlenség egy korona alatt. Régen az alkotmányos fel-fogás hiányozván, a „divide et impera” elv megjárta. Így alakult meg az európai Török-ország, s ma tökéletesen kitűnik tehetetlensége. Apró országokra lévén ez állam felosztva, melyek mindenike külön tehetetlen országos erejét akarja játszani, a közös birodalom erejét ellentétlásaival, engedtelenségeivel annyira elgyengítette, hogy ma azt egész Európa haldokló államnak tekinti, s orosz, francia, olasz, német készül a keleti kérdés megoldásával hatékonyan felosztására. Így az apró tehetetlen országok, melyek nem tudtak a közös hatalommal egyetérteni, más nagyobb hatalmakba fognak beolvadni, s országosdi szerepök éppen úgy lejárand, a mint lejárt most a porosz annexió miatt egy sereg apró hercegség tengő országos élete.

Ezen tapasztalatok minket arra tanítanak, hogy Austriában is a foederalismussal sem a kormány, sem a népek igen sokra nem fognak menni, a kormány nem, mert a „divide et impera” elv lejárta magát, miután a modern államok éppen az összeolvadásban, a lehető központositásban találták fel erejüket, s így összpontosított államokkal szemben a lehetőleg szintén összpontosított államéletben tarthatják fenn magokat a vegyes apróbb nemzetiségek s kormányai.

Austriában birodalmi egység nem lehet két ok miatt: egyik ok, mert a magyar királyság éppen oly, sőt régibb historiai állam, mint Austria, s így nincs joga ennek azt

magába olvasztani; másik az, mert a magyar királyság nemzetsoportozatait a magyar nemzetiség köti össze, melynek nyelvét az ország összes intelligenciája s a középnek is legnagyobb része érti — s így Magyarország a saját államéletnek minden képességével bír, s ő a practica sanctionál fogva az örökös tartományokkal szövetségben álló s nem egyesült állam.

Magyarország részei egymással egyesülvén s felelős kormánnyal s országgyűléssel bírván, a vele szövetségben álló osztrák örökös tartományok érdeke az, és önállóság garantálása abban áll, ha ők is saját felelős miniszteriummal s erőteljes képviselőtérrel bírnak és belügyeiket, belerejüket a magyaroktól függetlenül, önállólag fejthetik ki; a két rész közös ügyeire nézve hasonló befolyással bírván.

Ez az, a mi a foederalista párt legújabb programjának kevés jövőt ígér.

Utóbbi hírek szerint a foederalisták arra törekednek, hogy az örökös tartományokból három országtömb alakítsák, u. m. 1. Galliczia, Krakkó, Bukovina. 2. Csehország, Morva, Szilézia. 3. a többi örökös tartományok.

Nekünk magyaroknak ezen terv ellen mi ellenvetésünk sem lehet, s ha Austria népei úgy fogják czél szerűnek látni alkotmányos lételők megalapítását, mi szívből csak sikert kívánhatunk nekik; de mint elmeletet tárgyalva ezen tervet, nem látjuk abban az egyes nemzetek s országok szabadságának akkora biztosítékát, mint látnók abban, ha mindezen tartományok egy külön közös országgyűlésbe folynának össze, a közös miniszterium egyes osztályaiban magokat representáltatnák s keblü nemzeti erejük kifejtése végett a magyarok által sikeresnek bebizonyított municipális rendszert alkalmaznák.

A foederalisták által felállított országcsoportok alkotmányos önállásra, egy létszámuk csekélysége, mint a bennlakó külön népfajok széthúzása miatt tehetlenek.

Bukovina, Galliczia, Krakkó összesen 4,926,305 lelket számít és lengyel, ruthen, oláh, vegyes német magyar népségből áll, melyek mindenike magának országrendi jogot követelne. Ekkora terület budgetje külön felelős miniszteriumot nem bír meg s ily egymással versenyző létszámú nemzetiségnél mi lenne a parlamentáris, mi a közigazgatási s igazságszolgáltatási nyelv? Mig ha itt a külön országok saját határaik közt helyes municipális beosztást nyernének, mindenik nagyobb és apróbb nemzetiség a municipiumokban kifejezhetné nemzeti nyelvét s szokásait.

Cseh, Morva, Szilézia, szintén csehek, morvák és németek által vegyes 5,624,318 lélekből álló terület. Nem elég nagy, hogy külön felelős kormánnyal s parlamenttel bírjon, s egyik nemzetiség sem annyira népes a többi felett, hogy a parlament és kormányzati nyelvet magának követelhesse.

Az örökös tartományok többi része szintén csak 5,965,770 lelket számít, ez megint nem elég erős országos önállásra.

Ha a foederalisták terve átmenne, akkor a birodalomban a főszély egyenesen Magyarországára esnék. 14 millió magyar élén az uralkodóház, ezen 5 millióból álló országokat külön-külön elnyomhatná, a mikor akarná.

Ellenben ha a 16 millióból álló császári tartományok egy közös parlamentbe s közös miniszteriumba, hasonlóan a 14 millióból álló magyar királyság egy parlamentbe s miniszterium alatt egyesülnek, benn a birodalom kebelében a népek egyensulya fenn van tartva és biztosítva; a helyhatósági élet helyes alkalmazása s a közvetlen választás útján a parlamentbe, s alaptörvények szerint a miniszteriumok egyes osztályaiba való befolyás által az egyes nemzetiségek fejlődését s nemzeti érdekeiknek kellő védelmezhetését biztosítani lehet; s így a birodalom összege lehet erős benne, a történelmi országok s a különböző nemzetiségek lehetnek az alkotmányosság által szabadok és boldogok, megóvhatják magokat az európai nagy hatalmak foglalási törekvéseitől, s egymást kölcsönösen véde lehetnek szabadok s boldogok.

Bukarest, augusztus 7.

Cholera és ismét cholera és mindenféle cholera, bárhol megyek mindentűl pusztulás. A félsz emberek mindenféle menekülési akarnak a cholera elől, de bár hová mennék, mindentűl megtalálnak kisebb nagyobb mértékben. A napokban Brassóban és Előpatakán jártam, ott is első szava volt a kivel találkoztam, hogy cholera van, amde a brassói és előpataki egy pár eset, szinte nem is mondható cholera, hanem az oláhországi, ez a valódi, még pedig a legrosszabb ázsiai fajta. Az ember egy pár óra alatt megszűnt élni. Több esetben szemtanu voltam. A betegség kezdetekor a szemek elhomályosodnak, és hirtelen egészen becsuknak, arra a gyomorérmélység áll be, a melyet gyorsan hányás és hasmenés követ, ezzel oly gyorsan áll elő, hogy a kezek és lábak egészen összehúzódnak, az erek megdagadnak, és egy óra alatt a test kezd feketedni, és két óra alatt a beteg megszűnt élni; és ez a cholera Moldva és Oláhország már többnyire minden város és falu helységében előfordul. Ploestben 5 napot mulattam, és ott még ma is mindennap 20—25 eset fordul elő. Itt Bukarestben naponta 5—6 eset, hanem legerősebben Rimnikszérán dühög és veszély, a hol 5 vagy 6000 lakosnak már szinte fele része elhalt. Az orvosok nyilatkozata szerint, még az a szerencse, hogy nem ragadós ezen nyavaly.

Holnap Giurgevórol irni fogok r. l.

Giurgevo, aug. 8. 1866.

Még most is olvasom a német lapokból, hogy Oláhország Erdélyt támadni akarja, és moldvai szélén Szucsava mellett ütött tábor. Valjon már most mit fognak mondani a lapok, ha meghallják, hogy a herceg vasárnap, azaz e hó 5-én reggel 8 órakor Ploestbe érkezett és rögtön tovább ment a brassói uton egész a Szinájig Brassótól 5 mérföldnyire a határt megvizsgálai személyesen. Ezen levelem fő célja a szerkesztő urat jó előre tudatni ezen itteni eseményekről, a melyeknek többnyire szemtanuja voltam, nehogy becses lapjába ellenkező tudósításokat fölvegyen. Én vasárnap reggel a ploesti sorompóhoz kimentem magam is a herceget vagy is elfogadtatását megnézni. Az egész ploesti nemzetőrösről, kevés egyenruhás, nagyobb része polgári ruhába öltözve, fegyveresen álltak kétfelől a sorompónál, kívülük még a tisztviselők egyrésze. Nyolcz órakor a herceg megérkezett, mire vagy háromszor burrát kiáltottak. A herceg a kocsiból kiszállott és a nemzetőrökhöz ment, őket üdvözölte, és az előkhöz oláhul ezen szót intézte: Kumájmerzse, és ezzel felült és tovább ment Bojkoj nevű faluba, az egyik rumán hercegnő kastélyába, a hol ebédre vártak, és onnan tovább ment Szinájra, a határszélét megvizsgálai. Erre magam is azt képzeltem, hogy valaminek lenni kell és szűlőben, főként ha azt is hozzá vesszük, hogy mindenféle a határszéléhez húzódik a katonaság. Én magam is láttam Brassó irányában Píttést felé valamint az ojtói szoros irányában Szucsáva felé, hanem mind határőr katonákat, a kik azért mentek arra, minthogy azon tájakon laknak, és ott megint a régi állásokra széjjel osztatnak. Rendes katonaságot a határ felé sehoh látni nem lehet, sem ágyút tehát ebből következtethetjük, hogy ez nem támadási szándék. Ez eneken kívül most az önkényesekről a puskát és köpenyegét elszedték és mind elbocsátották őket. A rendes katonaság mindenfelől Bukarestbe húzódik össze és onnan szabadságra bocsátatnak közelebből, és a rendes szolgálatra Oláhországban csak 5000 marad fegyver alatt; ezek tehát mind csendességre mutatnak. A jövőről ugyan nem kezdek, de ez a jelenlegi állás itten. Tegnap Bukarestből ide jöve az uton is találtam Bukarestbe menni egy ütő 3 fontos ágyút és egy csapat gyalogságot, ma 11 órakor indult el innen az utolsó csapat gyalogság, és itt ma Giurgevón nincs több katona. A törökök még Rustuknál táboroznak, csak hogy a hegyre húzódtak távolabb Giurgevótól. A cholera miatt kihirdetett és életbe léteztet (Gáranten) vagy is 21 napi vesztelő idő, mit multkor levelemben említettem, itt csak 48 óráig tartott, hanem Rustukon tegnapig, de most ott is meg van szüntetve. Ugyan ama levelemben említettem, hogy itt már oly rég nem volt eső, hogy az idejére nem is emlékeznek, és azóta sem volt mostanig, és így most mint bizonyos irhatom, hogy itt Oláhországban törökbuza annyi sem fog lenni, mind a mennyit elvetettek. Hanem buza és rozs elég jó és bő termés.

Pozsony, augusztus 9. 1866.

A csaták zaja közeliünkben már lejárt s a poroszok is elhúzódtak; a politizálók egy részének

figyelmé, mely eddig a fegyverek szerencsésjére irányulva a telegramokat várta és leste, a belügyek felé kezd fordulni, s ha az Olaszországgal lehető bábort emlegetik is, de bizonyos czélnál fogva édes hazánk ügyeivel is igen nagy mértékben kezdenek foglalkozni, a beszélgetések kiinduló pontját a „Wanderer” azon cikke teszi, miszerint Klapka megkísértette volna Magyarországra jönni.

Ez urak elsaajálkoznak, hogy szegény Magyarország, melynek népei szerintük a viszonyokkal oly megelégedetten élnek, ismét újabb szerencsétlenségnek van kitéve, ők ugymondnak, a nép forradalmat nem akar, de fájdalom, annak miveltebbjei közt találkoznak, kik nem félnek a szomorú állapotot előidézni, sajnálják, hogy Magyarországon a szerintük oly szép sikerrel megkezdett belügyi átalakulást az eszélytelen és minden jót felforgatni akaró forradalmi czélok váltják fel s igazán szívükön fektetve a jó és szép ország sorsa annak elboruló ego honfikeblük mély bánatát kelti fel.

Milyen jók ezek az urak—kik, mellékesen legyen mondva, most többen kezdenek mutatkozni—hogy aggodnak Magyarorszáért s még közhelyeken is mint elsaajálkoznak érte, pedig nincs szükségünk részvéltre, mi megköszönjük, ha azért, mert Magyarországnak nekik fényes életet és kényelmet ad, hálából csak azt tennék, hogy ez ország ügyeivel ne hajlódnának, az idő meghozza a magyárművészt náluk nélkül is, s ha már ültüni nem tudnak, legalább sajnálkozzanak azon, hogy Austria a Bundból kilépett, vagy mint Kazinczy felelt volt a togatúsnak, kimeneteltet; de nem azon, hogy Magyarországon Klapka betörése forradalmat idéz elő s a népre új szerencsétlenséget hoz.

Azonban nem csak tolláról, de hangjáról is ismerik a madarat, vagy tisztábban írva vannak emberek, kik midőn a legnagyobb rokonszenvet és részvétet színelik irányunkban, ugyanakkor a legnagyobb kétségt is keltik, és így vagyunk ezen tulbuzó urakkal is, kiknek ha tán az annyira várt magyar ministeriumot adnák is (ha már ez tőlük függene) azt mondanók „Timeo Danaos et dona ferentes”, hűbáb, mert hisz szívük titkos vágyát ismerve lehetlen, hogy szavaik és tetteik megett ne mindig azt keressük, mit oda elrejenyi igyekeztek, s melyre ez alkalommal keresés nélkül is megfelel az alsó-austriai ostromállapot.

Ezen urak et consortes csak azért terjesztgetik a Klapka már szerintük másodizben is végrehajtott betörését, s hogy Magyarországon a forradalom szelleme kezd terjedni, hogy ezáltal mintegy előkészítsék és okot adjanak egy lehető kivételes állapot kihirdetésére, s midőn ők így szólnak: „hogy mi, kik az ostromállapot nyomasztó terheit és kínait ismerjük, melyen sajnálunk, hogy a magyarok forradalmi hangulatukkal a kormánynak okot szolgáltatnak annak kihirdetésére”; tökéletesen meg vagyunk győződve, hogy saját titkos nézetek azzal mégis egyetért, s hogy semmit inkább nem óhajtanának, mint a jóformán meg sem kezdett reformot egy újabb experimentál reformmal a lá Schmerling vagy Bach felrététetni.

Hogy becsi lapok is a Klapka állítólagos expedícióját gunyos kárikörömmel úgy egymásra közték, s hogy ez urak vagy a conservatívna is conservativebb elemek ma is annak borderejétől tartanak és Magyarországot gyanúsítják, nem általánok ott is részt látni, hol semmi sincs, s hogy nem szegyenlik terjesztetni, miképp Klapka ma itt, meg ott van, hogy ettől a magyar helységtől már két vagy négy órányira áll, hogy ide meg amoda már ennyi katonát kellett ellene küldeni, s hogy ez vagy amaz utazók akkor meg akkor már ágyudörgést is hallottak: mindebből csak azt tudjuk magyarázni, hogy ezzel Magyarországra egy tán általuk óhajtott kivételes állapotot remélnek nyervebni, vagy a magyar országgyűlés összehívását minél tovább elhalasztatni. De a mily igaznak tartjuk egyfelől azon céljokat, oly erősen hiszünk másfelől azt is, hogy a kormány Magyarország népeivel, kik érdekében most is legtöbb vérrel áldoztak, ha hitelét kockáztatni nem akarja, legkevésbé sem vélheti czél szerűnek s bizalmas erőitöknek egy ostromállapotot éreztetni, valamint az országgyűlés összehívását is halasztani, s hogy mindez a Felségének Magyarországra szándékolt utjával nem összeférhető.

Nem azért tudatok egyébiránt a t. olvasókkal a titkos rugó működéseket, mintha azok horderejétől komolyan tartanánk, hanem csupán azért, hogy az itt újban szállongó híreszteléseket regisztráljuk.

B. A. A.

— Az olasz önkéntesek hadműveleteiről a „Journal des Débats” egy általános áttekintést nyújt. Érdekesnek tartjuk ezt közölni olvasóinkkal.

Az önkénteseknek az volt a feladata, hogy Tirolba betörjenek. De az ottani tájak természetesen erődítései és az ellenállás csakhamar kifejtették annak szükségét, hogy a tapasztalatlan csapatokhoz két zászlóalj bersaglierit adjanak; sőt Garibaldi monte-suello vesztesége után egy harmadikat is, és végre kénytelenek voltak, ha Tirolban sikert akartak elérni, a Medici hadosztályhoz folyamodni, mely a Cialdini hadtestéhez tartozik. Ugy látszik, Garibaldinak terve az volt, hogy az ellenséget Tirol több végpontjára csalja, és az által gyengítse, hogy hosszú vonalt kelljen födöznie, mialatt a szabadcsapatoknak a stelvioi heggyerinceken, a Tonale és a Chiesa völgyén kellett betörni. Junius 23-án Comoból azon három utra vetették magukat, a melyek kelet felől Tirolba vezetnek. Egyik, a comoi tótól északra, Sondrio és Bormion keresztül viszi a stelvioi heggyerinceket, és onnan a trafodi völgyön át az adige völgyi Glurusa. Ez a nagy völgy, vagy is a főbb Adda völgye. A másik, kevésbé fontos, az Oglio völgyén megy föl az Idro tavától északra, a Camonica völgy hosszában és a tonalei nyeregű végződik, mely mögött a sulzbergi völgy és a Nos irányát követve, hasonlóan az Adige medencéjében végződik, ez a Pozen-Trienti út. Végre a harmadik út az Idro tavától északra a Chiesa völgyön vezet fölfele.

A tionei magaslaton, a Rendena-völgy bejáratánál, mereven szakad meg nyugaton, és Ragolin, Doblinon és Vezzanon keresztül viszi Trientnek; de Tione és az Idro tó közt, Storón túl, egy kis oldalról válik ki belőle, mely Anpolan, Bececcán és a Ledro völgyén keresztül egyenesen Rivának viszi, a Garda tó északi végén. Ez oldalaton haladt Garibaldi.

Ez röviden a tirol hadműveletek színhelye. A veltkini ponton a hadjárat kezdetétől mindjárt kitűnő hadállásunk volt az osztrákoknak a stelvisi heggyerengen. Bormiot bírva, Lepreseig előre nyomultak; de július 12-én, a mozgó nemzetőrség csapatai, Guicciardi ezredes szabad csapataival egyetlennel, az ellenséget egész napig tartott küzdés után visszaverték, Bormiot visszafoglalták, sőt a stelvioi első falvakat is elfoglalták. Ez idő óta semmit sem lehetett többé ez oldalról hallani; csak júl. 23-án volt ott, hír szerint, ütközet, melynek eredménye azonban bizonytalan.

A második ponton, a Tonale alján, a Camonica völgy bejáratánál, az Edolo irányát követve, Vezzaig nyomultak az osztrákok. De itt feltartóztatta őket egy bersaglieri z. a. és Cadolini ezredes önkénteseinek erőteljes ellenállása. Itt is, valamint a Stolvionál, épen tartották az osztrákok hadállásait. A harmadik ponton, a Chiesa völgyben, hol maga Garibaldi vezényelt, hosszabb, élénkbb és változabb eredményű volt a küzdelem. Ponte di Caffaronál és Lodronnál erősen tartották magukat az osztrákok jún. 23- és 24-én. Monte Snellonál Anfoig nyomták a megsebesült Garibaldit, s ez kénytelen volt, a harmadik bersaglieri z. a. segítségét igénybe venni. Csak 11 nap múlva léphetett ismét fel támadólag. Mialatt a storioi utat védő Ampola erődöt ostromolta, Nicotera Condonál vett hadállást, mely kis helység a Ponte di Caffaronál Tioneba [vivő országúton, s innen akarta az ostromot támogatni, mely 18-án két napi küzdés után a város elestével végződött. Nicotera már 16-án megtámadta Condinót, és ott mindaddig tartotta magát, míg csak Garibaldi Ampolat bevette, és Tiarnot, Bececcat és Pieve di Ledrot elfoglalta. De az osztrákok újabb támadó fellépése kétségessé tette előbbi diadalait. Egy részről Montlin sant ezredes 6,000 vadászszal átkelt a magas Pichean, Pieve di Ledrot és Bececcát ostrommal bevette, 1,000 foglyot csinált és urává tette magát a Ledro völgyének. Másrészt egy másik osztrák csapat nyomult a Juidicaria kertletbe, és Condinóig üzte az ellenséget vissza.

Ez idő után az önkéntesek új támadást intéztek Madaro irányában és elfoglalták Cimegot. Általában csak egy helyen sikerült a szabadcsapatoknak a határon átjutni. Az osztrákok megtartották a stelvioi és tonalei völgyi hadállást, a Chiesa völgyben működő önkénteseket pedig főtartóztatták azon hegylánc déli lejtőjén, mely a Sart völgyet a Chiesa völgytől elválasztja. A szabadcsapatok vesztesége magyarázza meg a Medici hadosztály beavatkozását, mely az olaszoknak velencei területre törése után a Brenta mentén a tirol határának nyomult. Július 22-én a hadosztály kilenc órai küzdés után elfoglalta a primolán hadállásokat, s e győzelem lehetővé tette, hogy a tirol határt Siemellonál átlépje és a sugari völgybe nyomuljon, melynek közepén Borgo város fekszik. Az osztrákok erősen megszállották a hadállást, de Medici megvívta azt július 23-án és az ellenséget Levicoig üldözte. Ott ny harczra kénytelen Medici az osztrák ellenállás, mely bason lóan kedvező volt reá nézve, és utat nyitott neki Perginóig, hol július 29-én Trienttől 8 kilométernyire erősen megállott. De egy utóbbi csata — délre két mérfölddel tovább — Vigoloig hátráltatta az olaszokat, és Medici

hadosztályát fenyegették az osztrákok, midőn a fegyvernynyugvásnak híre megérkezett.

Észrevételek e lapok idei 91-ik számában megjelent nyilatkozatra.

(Folytatása és vége.)

Az ausseei erdészeti tanoda a morvaországi és sziléziai nagy birtokosság által saját közközlés-gén a végből alapított, hogy abban saját számára alkalmas erdészeti személyzetet neveltesse. A tanoda, melynek alapszabályai és rendszere a Felső-észtől meg vannak erősítve, mely tehát egy nyilvános intézet egy az alapító birtokosságból alkotott választmányának igazgatósága és ellenőrködése alatt áll, abban az előttem fekvő tanrendszer szerint két évi folyamában a következő szaktudományok taníttatnak:

a) Erdészeti történelem, a fősegéd- és mellék tudományok áttekintése.

b) Számítan (aritmetica és algebra), mértan (elméleti geometria, trigonometria, stereometria, mértan), építészettan, rajz (erdőmappák és építmények).

c) Phisica, chemia, bérz- és földismeret, növényphysiologia és erdészeti növénytan, erdő- és vadászati állattan.

d) Erdőtermelési, védés és használati rendszer famérten jövedelmi és üzleti berendezése, erdőbecslés, erdőháztartás és törvény, szakírásmod, számadás és irodai rendszer.

e) Vadászat.

A cseh nyelv, mit nyilatkozó oly hangosan sugott, a mint látni, a tantárgyak közt elé nem fordul, de ha a rendszeren kívül külön nem köteles órákba taníttatni is, csak azokra vonatkoztatik, kik Morvaországba vagy Sziléziába akarnak alkalmaztatni, valamint mi is méltán megkívánjuk, hogy a ki Erdélyben szolgálni akar, a hazai nyelvek ismeretét bírja.

A fennebbi tanrendszerből, mely az elméleti tanulás mellett folytonos gyakorlattal jár, kitetszik tehát, hogy az alapító birtokosoknak törekvése, saját érdekében, oda irányzott, hogy az intézet a legjobb tanterv alkalmazása mellett, a mint köztudomás szerint Ausseeben valójában kitűnő jó tanítók vannak, a reá szánt költségnek és azzal arányos igényeknek minden részben megfelelően, azaz hogy egy alárendelt szolgálatokra, mint önálló gazdaságra és tisztviselésre alkalmas gyakorlati egyéneket neveljen.

A ki különben ezen intézetről alapos bírálatot akar olvasni, olvassa el az osztrák birodalmi erdészeti negyedéves könyvének — Oesterreichische Vierteljahreschrift für Forstwesen — XIII. kötet 3. füzetének 363—369. lapjait, abból meg fog győződni, hogy Ausseeben nem csak szühanzok és erdő-felügyelők (forstwart-ok), hanem önálló erdősők, erdőgazdák és erdőtervezők is neveltetnek. Hogy pedig az ifjú intézet — mely 1855-ben állították fel, tehát csak alig múlt 10 éves — ezen célját tökéletesen és általánosan elismert sikerrel el is érte, azt bebizonyíthatom. Nem tudom ugyan, hogy az újabb időkben, tehát az ausseei intézet felállításától, a morvaországi és sziléziai nagy birtokosok más és névszerint Selmecezen vagy Mariabrunnban végzett erdősöket alkalmazták és alkalmaznak-e vagy nem, de azt igen is tudom, hogy Magyarországon úgy, mint az örökös tartományokban már is több álladalmi erdészeti tisztviselőnek vannak, a kik Ausseeben végeztek, és a kik éppen kitűnő képességüknél fogva kitűnő és fontos állomásokat nyertek; megengedik az illetők a közügyért, hogy neveiket felemlítsük, ilyen: Wondrák, a marmaroszigeti álladalmi erdőmérnök, és a két Kahlich testvérek, a kiknek egyike Selmecezen, mint helyettes főerdész, a másik pedig a horvát határ örvideken mint erdőszolgálat; többeket is nevezhetnék, de elég lesz még felemlítenem csak azt, hogy az utóbbiak között van egy, a ki Ausseeben végzett, és az államvizsgálat letétele után Selmecezen gyakor-nokoskodott, onnan pedig szinte a horvát határvidéken erdőszolgálatot nyert, de egy pár évvel ezelőtt a selmecezi bányász- és erdészeti igazgatóság részéről, ismert kitűnő tehetségei miatt a ministerium útján visszahívott éppen az erdészeti urbéri viszonyok berendezése végett, valamint az egyik Kahlich is már mint végzett erdő-gyakornok az alsó-austriai erdészeti igazgatóság részére éppen az erdészeti telekkönyv készítésére alkalmaztatott.

Elég jellemző tehát, hogy éppen Selmecezen, az akademia székhelyén, két álladalmi erdősz van alkalmazva, a ki Ausseeben végzett, és a kiknek egyikére a legkényesebb és nehezebb feladat van bízva, és hogy Magyarországon legnevezetesebb Erdővidéken, a Marmarosban, az erdő-mérnök szinte Ausseeben tanult.

Nem áll tehát a nyilatkozatban foglalt amaz állítvány, hogy Ausseeben nem neveltetnek magasabb szolgálatra és tisztviselésre, és különösen erdő-felmérésre, becslésre és berendezésre alkalmas erdősök.

De hogy a nevezett intézetben azért se neveltetnessenek önálló gazdaságra és magasabb tisztviselésre képes erdősök, mivel abban csak algymnasiumot vagy alreáliskolát végzett legalább 17 éves ifjak vétetnek fel, kik valamely mivel erdősz mellett magokat az erdészeti szakmába két esztendőig beegyakorolták ugyan, de az elméleti szaktudományok felfogására még éretlenek, és hogy a

morvaországi és sziléziai alig 1,500 hold területű erdőuradalmaknál, a melyen a herceg Lichtensteiné nem szerezhetnek azon ifjak az erdélyi viszonyokra alkalmazható gyakorlatot és tapasztalást; erre nézve bátor vagyok kérdezni, hogy hát mi oknál fogva törekszünk annyira a reáliskolák felállítására? vajlon nem azért-e, mert általánosan elismert dolog az, hogy a gymnasiumok a technikai szaktudományok későbbi tanulására nem elég alkalmas előintézetek, továbbá azt, hogy egy specialis külön szakmának, minő az erdészeti is, alapos megtanulására okvetetlen szükség-e a technikai tudományok általános ismerete, és vajlon nem jobb-e, ha a tanulók egész ereje és figyelme éppen csak a specialis szakmájára vonatkozó tudományok megtanulására összpontosíttatik. Én részéről éppen elönyösnek tartom, hogy az ifjú koraidéjén még mielőtt általános tudományok tanulása fáradozott és szorakodott, esmerkedjék meg specialis szakmájával gyakorlatilag, abba ugyazólva beleröjjön, beleerődjék, azt hiszem, hogy az ilyen ifjú majd azután az elméleti szaktudományokat sokkal könnyebben meg fogja érteni, sokkal jobban meg fogja tanulni, mint azon felső-gymnasiumból, vagy felső-reáliskolából erdészeti vagy bányászati, vagy más technikai akademiára menendő, ki soha erdőgazdaságot, vagy bányászletet nem látott. A magasabb, általánosabb kimivelődést ugy is csak bővebb és jobb részt magán szorgalom útján szoktuk megkeresni és megnyerni. Így nevelik Poroszban, így a Harczvidéken és egyebütt a szakembereket, és valóban nem mondhatjuk, hogy talán nem jó sikerrel; ott a bányász a bányában, a kohász a kohóban, az erdősz az erdőben, a gépész a mibelyben kezd meg tanulmányozását, nem pedig a gymnasiumban vagy akademián, és csak miután két vagy több évi gyakorlatba a legelső munkatételről a legfelsőbbig mindent belátott és maga megpróbált, csak akkor megy fel az elméleti szakiskolába. Miért ne építsünk tehát mi is alulról fölfelé, nem pedig felülről lefelé.

Igen helyes felfogásnak tartom tehát azt, hogy valamely technikai szakmára, és ide vonatkozólag éppen az erdőszetre készülő ifjak azon két esztendő, melyet különösen a felgymnasiumban latin és görög nyelv és más általános szakmájukhoz nem tartozó tudományok tanulásával töltönnék el, sokkal hasznosabban a szakbeli gyakorlatra fordítsák, és hogy éppen e felfogásra tekintet gyakorlatnál fogva képeztetnek Ausseeben és a hason szervezett intézetekben oly használható gyakorlati szakembereket.

Igaz, hogy a tanult ifjak Ausseeben különösen a morvaországi erdészeti viszonyokkal esmerkednek meg, de vajlon csak olyanok-e, hogy tanulmányozások az erdélyi erdészeti viszonyok berendezésénél hasznos ne lehessen. Igaz az is, hogy az ottani uradalmi erdők nem nagy kiterjedésűek, de meg kell jegyeznünk azt, hogy azon erdők nagyobb értékkel bírnak és többet is jövedelmeznek, mint nálunk akár 10 annyi birtok, és hogy éppen ennél fogva sokkal szigorubbán és czélszerűbben is kezelteknek, úgy, hogy nagyobb kiterjedésű erdőbirtokosoknak mintegy mintagazdaságot szolgáltatnak. Vessük csak le azon előtételt, hogy a jót, mert kitűnő terem, hazánkba át ne töltsük. De én ezzel mindazonáltal nem akarom mondani, hogy Ausseeba készülő ifjaink a két esztendői előleges gyakorlatra is oda menjenek fel, ez az intézet részéről nem is kívántatik, és e részben én magam is a tisztelt nyilatkozó ur nézetét tökéletesen osztom, midőn sokkal czélszerűbbnek látom, hogy ifjaink a két évi gyakorlatot ne Morvaországban, hanem éppen Erdélyben töltsék, még pedig a kir. főkörmányszék rendelkezése és közbenjárására az itteni álladalmi bányász- és erdészeti-igazgatóság meghagyásából nem ugyan egy, hanem mindazon álladalmi erdészeti hivatalok vezénylete és felügyelete alatt, a melyeknél a különböző erdészeti üzletek, építmények és berendezések kitűnően előfordulnak, így az erdélyi viszonyokkal is gyakorlatilag megismerkedve bizonyára a legjobb előkészületet fogják nyerni, mert az illető hatóságok, hivatalok és tisztviselők hazafüi kötelességüknél fogják esmerni a gondviselésük alá vetett ifjainkra a legnagyobb figyelmet fordítani. A két gyakorlatlál járó tanév és a közben eső szünet alatt majd lesz még alkalom a morvaországi erdészeti viszonyokkal is megismerkedni, és ha ezen ifjak a tanodából kilépve és a feltételes még egy évi gyakorlatát alkalmas helyen bevégezve, vagy a már szerzett tanulmányait valamely egyetemen még magasabb fokra felemelve, képességeiket majd az államvizsgálaton bemutatják, valójában nem látok semmi okot az aggodalomra, hogy azon ifjú erdősök a Selmecezen, vagy bárhol egyebütt végzettékkel ne vetélkedhessenek, és a várakozásoknak minden tekintetben meg ne tudnának felelni, sőt azt hiszem, hogy azokról, ama theoretikusokkal szemben, kik a dolgot látszólagosan ugyan értik, de nem tudják megcsinálni, majd azt fogjuk tapasztalni, hogy a dolgot nem csak értik, de meg is tudják csinálni, és hogy a reájok fordított költség teljességgel nem pazarlott el.

Egy, a ki magát tájékozt.

Hazai intézetek.

A dézsi kisegítő pénztáregylet
1866. július 11-én.

A dézsi kisegítő pénztár-egylet szabályait az erd. kir. főkörmányszék idei 10,348 sz. alatt jóvá-

hagván, Dézs város főhadnagya Pécsi Imre ur folyó év június 10-re városunk összes polgárait egybe hívta s az egylet jótékony célját, többekkel együtt, kik bővebben ismerték, igyekezett kiteljesíteni. Ezután következett az egylet hiteltel biztositó tagok vállalkozása, s mindjárt utána a részvényes tagok fölvétele, hogy ezek által az egylet hivatalnokait meg lehessen választani s az egyletet megalakultnak nyilvánítani.

De mivel a részvényes tagok felvételének részvény-felvétele kellett történni, azonnal megjelent korunk ismeretes réme, a fizetéstől irtózás; nem szólott ez fenhangon, csak egy lassu moraj volt hallható szavaiból, s mégis megtette hatását, mert néhány percz alatt az egész terem kiürült, hogy a város utcáin s a családok körében annál hangosabban jelenthesse ki az egyletre kárhóztatását. Nem maradt több csak 22 egyén, kik részvényüket befizetve tagokká lettek; az egylet hivatalnokait megválasztották, s így az egylet megalakult, főhadnagya Pécsi Imre ur az egylet szabályait átnyújtotta, áldást s üdvös gyarapodást kívánva egylettünk.

Kiket a nyomor nagyon kezd sulytolni, hamar gyanakodóvá válnak s minden jelenetben újabb szerencsétlenségtől félnek: ezért irtóztok meg ezen egylettől is a polgárság, mert nem is képzelt már oly intézkedést, mely ne lenne újabb meg újabb fizetéssel egybekötve.

E rossz hangulat legyőzése megkezdte egylettünk közösen; előbb 2—3 tag vett 50—50 frtot kölcsön. Ezek elbeszélék ismerőknek s azok is eljöttek bővebben tudakozni. S mint hogy lassankint újabb meg újabb tagok nyertek kölcsönt, lett az eredmény egy hónap, illetőleg 10 hivatali óra alatt — mert csak szerda és vasárnap délelőtt 9 óráig van hivatali óra — a következő:

Június 10-diki bevétel 547 frt 50 kr, 13-diki 142 frt 85 kr, 17-ki 55 frt 90 kr, 20-ki 191 frt 65 kr, 24-ki 88 frt 35 kr, 27-ki 97 frt 25 kr, július 1-éki 200 frt 25 kr, 4-ki 105 frt 05 kr, 8-ki 130 frt 40 kr, 11-ki bevétel 387 frt 45 kr, összes bevétel egy hónap alatt 2,046 frt 65 kr.

Kölcsön nyert 34 tag 50—50 frtot. Egyetlen egy tag se maradt el, kinek kérése ne teljesített volna, s még az eddig begyűlt pénzből több mint 12 tagnak lehet 50—50 frtot kölcsön adni.

Ma már július 11-én más jelenetek kezdettek előállni, mert voltak tagok, kiknek a szó teljes értelmében könyvek toltultak szemeikbe, s nem találtak elég szavakat haláljuk kijelentésére azok iránt, kik ez egyletet alapították.

S kiket illet tulajdonképpen e hála?

Bizonyára nem dézsi embereket, hanem a kolozsvári kisegítő pénztáregylet lelkes igazgatóját t. Tauffer Ferencz urat s annak többi nemeslelkű hivatalnokait. Mi dézsiiek is gondolkoztunk az igaz illyenmű egyletéről, de koránt sem ily czélirányosról. Azonban a történet egyikünket a kolozsvári kisegítő pénztáregylet irodájába vezette; oly egyént, ki hibás értesítés folytán igen gyenge képezzel volt ezen egyletéről. S itt akarátja ellen megragadta azon ösztönös és nemes lelkesültség, melylyel azon egyletet annak vezetői vele megismertetni kívánták; annyira, hogy később meg se merte vallani, hogy nem annak megismerése, hanem magán érdekéből ment oda. Így történt, hogy az egylet szabályait is átadták s annak minden könyveiből egy-egy ívet rövid utmutatással, melyeket Dézsre hozva, itt az ügy tovább fejtett s 3 hó alatt már meg is alakult. Tulajdonképpen hát a történet és a kolozsvári egylet vezetőinek lelkesedése ajándékozta ez egyletet Dézs város polgárainak boldogítására.

Ugy hiszem, tartoztam ennek nyilvánításával, hogy tudhassák meg Dézs város polgárai, kiket illet a hála, azon polgárok halála, kik ehez gyermekeikkel eddig hiában könyörögtek a szivelen uszorások előtt, mert azok, ha megszánták is, 50—60 procentet kívánva pénzüket után, a szó teljes értelmében el kívánták csikarni gyermekeik utolsó falatját is. De tisztelettel köszönetünket kell nyilvánítani főkörmányszék tanácsosa mgos Buttyán László ur iránt is, ki egylettünk szabályait, jóllehet azok igen hiányosan voltak elkészítve, mégis oly rövid idő alatt megerősítésre juttatta, sőt maga unszolt a szükséges könyvek megrendelésére, hogy a megerősített megnyerve egylettünk rögtön megkezdhesük.

És most, ha nem érezném önmagamat oly igen csekélynek, mely visszatartóztasson, szeretném e szegény Erdélyország minden magyar polgárát felkérni az iránt, hogy elszegényedett polgárai érdekében alapsítsanak hasonló kisegítő pénztárakat kebelükben; mert vallás, iskola, miveltég mind sántikál anyagi jólét nélkül. Legfőbb császárszere mondhatni minden bűnnek a szegénység. Nyomorba süllyedt egyének sokszor kényszerülnek a tudományt is aláslyesztetni s nemtelen czélokra fordítani. Ha jól emlékszem, Nentwich írja északamerikai utazásában, hogy ott valamely város alapításánál első teendő templom, iskola és bank állítás. Ez a bank pedig nem egyéb, mint éppen ilyen kisegítő pénztár, melybe a kinek pénze van beteszti s 6%-t jövedelmé, a kinek pedig pénze van szűksége 6%-re kölcsönözhet. Minden polgár, mesterlegény s család is egyiránt hasznos, miután részint takarékpénztár, részint kölcsönös segítő — a kolozsvári igazgató T. F. ur szavai szerint — igazán az erők egyesülése.

Miként lehessen pedig ehhez jutni, a végre semmi sem kell egyéb, csak egy arra való embert felkérni, hogy látogassa meg a kolozsvári kisegítő pénztár irodáját, mert ott bizonyosan úgy bele szeret, hogy nem nyugazik, míg otthon hasonló nem lát létre jöni.

Igy jártunk mi dézsiek is, pedig — nem akarom dicsegni — de a mi embertünk, midőn a harmadik könyvet tanulta, már akkor a két első tisztelegesen elfelejtette, s még sem születtek meg addig magyarul, míg az egészet meg nem értette. S miként a fennebbi eredményből látható, már egy kis gyarapodásnak is indult egyetünk. Csakely az eredmény az igaz, valamint városunk is kicsi; de ki lett volna képes egy hónap alatt a mai időben 40—50 szegény polgárnak 6¹/₂ kamatra 50—50 forintot teremteni ezen egylet felállítására nélkül?

Közl Turbucz Ferencz,
a dézsi kisegítő pénztár könyvvezetője.

Különfelek.

— Az erd. muzeum történelmi szakosztálya f. hó 15-én délután négy órakor tartván gyűlését, ez a t. cz. tagok tudomására hozatik.

— A marosvásárhelyi kaszinóegyletnek közgyűlése augusztus 26-án fog tartatni.

— (Necrolog.) Néhai Burpriger Mihály az ág. év. egyház 14 éven át volt bozdog tanítója, az ifjúság lelkes vezére, az Ur szőlőjének hű munkása, a szerető férj és gondos atya, az őszinte barát s hazájának hű fia nincs többé! Hosszas és fájdalmas szenvedés után, éltének 36-dik évében f. hó 10-én váltotta meg az Ur az ő lelkét. A milyen csendesen és szerényen élt és működött, oly csendesen aludt el, hűsége jutalmát veendő Isten kezéből egy jobb világban. Kora halálát siratják hűséges nője Beer Eliza s gyermekei Louiza és Ottó; távol lévő öz. atya Burpriger Mihály; testvére Mária, férjezett Drotteff Dánielné; anyósa Beer Eliza és távol lévő fiai Lipold, Adolf és Albert. A boldogult hült tetemei f. hó 12-én d. n. 5 órakor a k. közép-utczai 423-ik sz. saját házából örök nyugalomra fognak kikisérteni, mely végső tiszteltetellel szomorúan minden ömerőjük és barátok meghívata. Béke legyen poiraival! Nevét írja be az Ur az élet könyvébe! Kolozsvárt aug. 11-kén, 1866.

— A nagy-várad kapitányi hivatalnak ide érkezett távirata szerint N.-Váradon a marhavész kilttén, a város vesztégzár alá tétetett. A kolozsvári hatóság szintén intézkedett ezen balkörlmény alkalmából, hogy ha itten is a marhavész jele mutatkoznék, az illetők azonnal bejelenteni kötelezőségüknek tartásák.

— „Magasabb politikai tekintetek.“ A „Presse“ a M. Világ“ azon biztatásáról, hogy a magyar országgyűlés azonnal egybe fog gyűlni, mihelyt a magasabb politikai tekintetek megengedik, írja: hogy ezen ígért a magyar politikuskokat roppantul meg fogja nyugtatni. A magyarok jól értik az ily beszédet, mert a „magasabb politikai tekintet“ alatt egyszerűen csak a türelmet és várakozást kell érteniük. — Ugyane lap Hübner báró állítólagos meghívatainak híre, emlékeztet bizzá, hogy 1860-ban a báró ur osztrák rendőrminister volt: de miután a főhi értekezleten, Károlyi István grófnál, nagy bajlomot tanusított a magyar ó-conservatívek irányában, nem sokára vissza kellett lépnie. A „Presse“ Rómából vett egyenes tudósítások folytán állítja, hogy Hübner báró időközben már meg is indult Bécs felé.

— Fehérváry Antal, mint halljuk, Huber Idát szerződött a jövő szezóra az operához. Ha e hír való, egy csak örvendhetünk rajta, mert Huber Ida szinpadunkon kiérdemelt korszorukat nyert már közönségünköl.

— A magyar országgyűlés összehívását csak azon időre reménylik, midőn a béke minden oldalról biztosra lesz. Hír szerint ez országgyűlést ő Felsége fogja személyesen újból megnyitni.

— Az „Ind. Belg.“ párisi levelezője írja a többek között: „Ferencz József császár nyíltan kimondja, hogy nézetei s érzelmei megváltoztak III. Napoleon irányában. Austria császára elismeri, miként ha azon tanácsokra hallgat, melyeket a francia császár nem szűnt adni, állása egészen más volna jelenleg. Már az is valami — írja az említett lap — ha a mult tévedései elismertetnek. De ha igen későn bántuk meg valamit, nem buzunk hasznát még a legdrágábbban fizetett tapasztalatokból sem. A bécsi kabinetnek bel politikáját illetőleg kell megmutatnia, hogy akarja és fel tudja használni az adott jó tanácsot. Ha Austria — végzi az „Ind. belge“ — az ostromállapot örökösége tétele helyett nem siet bekérni Magyarországgal s ezen királyságot kibékitni a német tartományokkal: sokkal nagyobb bajoknak teszi ki magát, mint azok voltak, melyeket valaha leküzdött. Azt mondják, hogy Ferencz József császár vonakodik még, s mindaddig, míg Belcredi és Eszterházy gróf állnak a dolgok élén, bajosan fogja magát arra elhatározni, a mi kikérülhetlen.

— Latabár Endre a kassai nemzeti színház ügyes és tapintatos igazgatója pár nap óta körünkben mutat. Mint halljuk a löverseny időnyre kitűnő operette társulattal látogatja meg városunkat. Semmi esetre sem fog ártani, ha színházunk jelen körülményei között megismerkedünk e társulattal is.

— Lesz tehát pénz bőven! A „Wau-

derer“ írja: Mint halljuk, legközelebb, s tán még e hét folytán megjelenik azon pénzügyi törvény, melyben 300 millió forint értékű állam-pénzjegyek fognak kibocsátatni. Ezen pénzből legelőbb beváltják azon 150 millió forint egy és öt frtos jegyeket, melyek korábban bankjegyek voltak, de aztán az állam átvette. 30 millióval kiegyenlítik a legközelebbi pénzügyi operációt, mely által a poroszoknak fizetendő hadikárpótlás teljesíthető volt. (Többé fog ez kerülni, mert a bankból kivendő harmincz millió tiszta ezüst, míg a váltót aláírt consortiumot papírral fognak kielégíteni.) A mi fenmarad, abból a folyó kiadások fűdőtételére. Erre a „Hon“ a következő megjegyzést teszi: Magyarország örvend, ha Bécsben a papírpénzt szaporítják, mert így könnyebben vetődik el hozzánk is valami belőle, míg a pénzjegy forgalmának megszorításakor hazánkfiái, a legkitaláltabbak nzsorások körmei közé esnek. Szomorú öröm és vigasztalás az, hogy nekünk már csak akkor lehet egy kevés pénzünk, ha a pénzvásár túllásztva van, s a jegyek harmincz-negyven perczenttel érnek kevesebbet, mint a mennyi rájuk van írva.

— Egy közlebről vett levélben arról tudósítanak bennünket, hogy Girokutan a kormány által önkényesen kelt pótlandó hadjuttalékok lánczozal és kötéllal szedik össze. A helység bírája megrohantatta 40 vasvillás emberrel minden szolgálatra képes cigány és szegény ember gyermekét, sőt idegeneket is. Salzer János nevű izraelita tanítót beteg ágyából vették ki, össze-vissza lökdösték úgy, hogy a humanitás a tények felett méltán megdöbbenhet. Ajánljuk ez esetet Közép-Szolnokmegyei fűtségségnek figyelmébe. Hasonló toborzási híreket hoztak már a pesti lapok is.

— Pankotán mult vasárnap a toborzók és román nép között összestűködés fordult elő. Az „Alföld“ a pankotai előjárásról előadása folytán a tényállást a következőleg írja le: Mint másutt, Pankotán is folyt az önkényes toborzás, s már többben csaptak fel. Mult vasárnap egy ágrisi román ifju is önkényt az önkényesek közé állott. Ezt egyik ismerőse észrevéve, ez utóbbi a toborzók közé ment s a beállott ifjut nógatta ne álljon be, lépjen vissza. Erre a toborzók egyike inté őt, ne habórgassa a toborzást, menjen el onnan, ha ő is nem akar belépni. De ez erre haragra lobbanna, későt vonta elő, melylyel a toborzót meg akará támadni, mi azonban nem sikerült, mert a toborzó a kezében volt boros üveggel megfutamította. A toborzók ezután folytatták dolgukat, de észrevették, hogy a nép csoportosulni kezd, magukat nem érezvén bátoraságban, a városházához mentek s csak akkor jöttek ismét ki, midőn fegyveres csendőrök csatlakoztak hozzájuk. A mint így a segítséggel az utcákra kijöttek, már nagy néptömeg volt együtt, kiabálva, hogy az előbb érintett ágrisi ifjut ki kell szabadítani. A csendőrök el akarák osztlatni a tömeget, e közben egy, mint nekünk mondják, a tanca harangozó, az egyik csendőr háta mögé kerül, ezt úgy fűbe vágta, hogy a csendőr leesett. E közben elszűlt puskája s hír szerint egy szőlősi embert megsebesített. Azokat is, kik az elesett csendőrt felségeit akarták, a tömeg bántalmazta. Mint nekünk mondják, a varsándi g. k. lelkész ösztözte leginkább a népet az ellenállásra, mondván: ne engedjék saját véréket elvinni. E közben a másik csendőr falhoz támasztván magát, addig védelmezte magát, míg több csendőr s a pénzügyőrök is segítségül jöttek. Ezeket látva a tömeg eloszlott. Ebből látszik, hogy az egy, az is még kérdéses sebesülést kivéve, több sebesülés nem történt. — Ez az egyszerű tény. „A megyei vizsgáló bizottság már kiment Pankotára.“

— (Beküldetett.) Színházunk ügye iránt teljesen meg lehet nyugodva a n. é. közönség. A szerződés az új igazgatóval, Fehérváry Antal urral, meg van kötve és mindkét részről végleg aláírva. Fehérváry ur, mint rendező, mult évi rövid itteni működése alatt is annyi tanujelét adta kitűnő szini szakavatottságának, hogy bizton remélhető, miképp az eddigieknél mindenestre jobb társulatot fog szervezni, s mint műértő drámai színész végre valahára nagyobb lendületet adand szinpadunkon a drámának. A gépezet körül szükségelt igazítások, az új szinpadí díszletek festése, a páholyok teljesen új bebutorozása, a földszinti ülő- és álló-helyek czélszerűbb berendezése sat. erőlyesen foly és így a közlekedő téli szinidény alatt a n. é. közönség nemcsak az eddiginél is nagyobb kényelemmel, hanem nagyobb szellemi élvezetnek is bizton nézhet elébe.

— Észrevétel. A „Kolozsvári Közlöny“ 91-dik számában megjelent „Nyilatkozat“ czimű cikkre. Járasi szolgabíró Ferenczi Samu ur a „K. Közlöny“ 88-dik számában fölémlített vizipuskákra felszedett pénzt illetőleg, magát ugyan igazolja nyilatkozatában, ha személye nem volt is érdekelve és ezt saját maga érdekében jól cselekedte. De másfelől nekem is tiltakoznom kell azon kifejezése ellen, hogy az Almási név alatt megjelent cikk „gyanúsító“ lett volna. Sőt, hogy az állítás való-ságon alapult is, hogy a tudósító nem érdemelte meg a gyanúsító czimet, az magának a ez-bíró urnak nyilatkozatából tetszik ki leginkább: mert tisztázza ugyan saját magát, de másfelől azt mondja, hogy: „magasabb igazgatója a kérdés alatti vizipuskák mielőbbi kiosztását.“ Így, midőn egyfelől a sz. b. ur maga óhajta a vizipuskák kiosztását járása-

falvainak; másfelől, midőn a világ eleibe tárt nyug-tai körülbelül már egy év előtt keletkeztek, és így a pénz már egy évvel ezelőtt felszedetett és maig sincs kiosztva egy vizipuska is; azt hiszem, hogy bárki is átláthatja, hogy az ezen ügyet fölémlített cikk nem volt „gyanúsító.“ Ezzel tartoztam az igazságnak s magamnak, már most nyílt sisakkal lépve fel.

Herczeg Sándor.

Nyilttér.

Csöd tanítói állomásokra. Brassó mellett Csarnáthfalva és Tütrösben megtrúlt másodtanított állomások f. év sept. 16-án betöltendők. Évi fizetés 260 f. o. é. és hat öl fa, melyből az iskola is fűtendő. A t. pályázók folyamodása a kellő bizonyítványokkal együtt beküldendő a csarnáthfalvi és tütrösi egyesült ev. praesbiterium elnökehez.

Politikai hírek.

Austria. Bécs, aug. 7. A „N. Fr. Presse“ írja: „Franciaország már megtette az első lépést a Poroszországgal kötendő szövetséghez az által, hogy — miután a berlini kabinet a francia ellenjavaslatokat elfogadta — szabadon hagyja nemcsak Észak-Németországra, hanem a déli német közép államoknak az északi uniora vonatkozó viszonyait szabályozására nézve is működni. Azon meggyőződést vélik táplálhatni, miszerint Poroszország nem fog a Majna vonalon túl terjeszkedni, s ezen legalább ideig óráig tartandó dualismus által Franciaország közvéleményét is megnyugtathatni remélik. — Ha mindazáltal rövidebb tartamu találna lenni az európai béke, mint a civilizáció érdekében kívánatos volna; számitani lehet rá, hogy az új háboru nem fog a mostaninak jellemével ellenkezni, sőt inkább, hogy azon czélokra fogja általa III. Napoleon törekedni, melyeknek elérése lehetne — az ő nézete szerint — egyedül képes Európa nemzetközi épületének szilárd alapot kölcsönözni és a melyek közé első sorban a nemzeti csoportosulások szerinti constituálás tartozik. Ezen törekvések nincsenek ellenmondásban Franciaországnak Austria irányában valósággal létező jó viszonylataival és jóakaró érzületével; mert ha egy a béke csak in-termezzo találna lenni s a drámának még második felvonása is következne: ennek következménye oly kérdésnek megoldása lenne, a melynél Austria érdekei sem Francia-, sem Olasz-, sem Poroszország, sem pedig Németország érdekeivel legkisebb összestűködésbe sem juthetnének.“

A „P. L.“-nak írják: „A bécsi kereskedelmi kamara már formulázta nézeteit és kívánalmait Austria kereskedelem politikai állását illetőleg az új Németországgal szemben. Ha az előbbi vámegylet visszaállítása sikerülne fogni, ugy Austria számára legközelebről és mig némi módosítások állapittanak meg, csak az áprilisi szerződés ismétli érvényre emelését igénylik; ha azonban a vámegylet két csoportra oszlana, ugy a legtagabb közlekedési szabadság alapelvein alapuló szerződést kívánának a német északkal és teljes vámegyestülést a német déllel.“

Angolország. London, aug. 5. A reform-liga nagy meetingje az agricultural-hallban tartott meg, több mint 20,000 ember volt jelen, kiknek hangulatát a hozott következő határozatok jellemzik: „1. A mostani kormány, miután elősegítette a nemzeti képviselőlet javítását czélzó bill meg-buktatását, maga pedig a reformkérdést határozatlan időre halasztja el; és miután rendőrség által erőszakosan akadályozta meg, hogy a munkás osztályok a Hydeparkban békésen összejöjjenek és panaszaikat elmondják a szavazási jogtól kizáratásuk felett: az ország bizalmára és támogatására való minden igényt eljásztott.“

2. Az alsóház kéresek meg ezen gyűllekezet nevében egy az előzők által aláírt kérvényben, hogy nevezzen ki bizottmányt, mely tartson vizsgálatot Mayne Richard és a neki alárendelt rendőrség eljárása felett, a mennyiben jul. 23-dikán a munkás osztályokat erőszakosan megakadályozta abban, hogy a Hydeparkban békésen összejöjjenek, s személyeket kidobott a parkból vagy más módon bántalmazott.“

A reform ligától egészen független, de hasonló törekvést más meeting tartott a Victoria parkban, a nélkül, hogy a rendőrség kísérletet tett volna annak gátlására. — A londoni munkás egy-let szintén hirdetett meetinget, mely Lincoln's-Fields-en fog megtartatni. — A jövő héten reform meeting fog tartatni a Guild-hallban, melyben a lordmayer lesz az elnök. A birminghami reformliga az általa tartandott meetingre meghívta Brightet, ki gyengélkedésével mentette ki elmaradását; ezeket mondván válaszában: „Remélem, miszerint a legközelebbi ülés előtt lépések fognak tétetni, a választásban részt nem vevő munkásoknak összekötéseiben szervezése iránt, a mi által képesekké fognak tétetni, követeléseiket nagyobb hatállyal terjeszthetni a parlament elé. Az engedmények már nem maradhatnak el sokáig, s azok kiterjesztése igen nagyon az önk. saját tervszerű és saját ügyökben kifejtett fáradozásaiktól fog függni.“

A „Times“ érdekes pillantást vet a dolgok új állására Németországban: „A most meglehető pontosággal ismert békeelőzetek — írja az angol lap — megerősítik azon föltevésünket, hogy a nevezetes győzelmei által fölémlített Poroszország

megmarad Austriának Németországból való teljes kizárása mellett, mi főczélja volt a háboru megkezdésével. De bár mennyire tökéletes is Poroszország győzelme, még bajosan lehet belátni egész nagyságát azon átalakulásnak, melynek létrehozása a prágai béke feladata látszik lenni. Austria kiküszöböltetése Németországból gyökeres leend. Semmi szó többé dualismusról vagy triasról. Poroszország, nem törődve Austria, Franciaország vagy Oroszország netáni ellenvetéseivel, minden hüvelyknyi német területet bekebelezhet, a békeelőzetek erejénél fogva, s hogy neki erre hatalma van, ebből éppen nem csinál többé semmi titkot. Európának már most hozzá kell szoknia azon fogalomhoz, hogy egész Németország egy állam a Majnától.“

Franciaország. Páris, aug. 6. A „Moniteur“ egy Vichyben kelt rendeletet tesz közzé, mely szerint A „Courier du Dimanche“ végkép betiltatik azon irásmódja miatt, mely a nemzet becsületének meggyalázására s lázadásra és felkelésre ingerel, és ezeken kívül tekintetbe véve azt, hogy a nevezett lap már nyolcz ízben volt megintve, kétszer felfüggesztve és egy ízben a törvényszék mon-dott rá ítéletet a kormány elleni gyűlöltre és elégedetlenségre való izgatás miatt. A mostani eljárásra az utolsó számban megjelent Poradol-féle cikknek több helye adott okot. A rendeletnek eleje van becsátva a belügyminiszter jelentése, melyben indítványozza és indokolja a lapnak, mint az antidynasticus sajtó egyik eszközeinek megszüntetését, azon hatalomnál fogva, melyet a nyilvánosság illetőn közlöneyei ellen a kormánynak fegyverként adott kezébe a törvényhozó. Paradol köztudomás szerint Orleanista.

Az „Allg. Ztg.“ párisi levelezője is ugy vélekedik, hogy a francia-porosz-olasz hármasszövetség tulóli a jelenlegi háborut, csak hogy ezután nem Austria, hanem Oroszország ellen lesz irányozva. Az idézett lap így okoskodik: „A francia kormány éppen az orleanista partvérekek és közlönyök, mint Prevost-Paradol, Forcade és a „Temps“ igazgatásai következtében okulva és megtérve, ugy látszik ismét át van hatva, inkább, mint valaha, azon szükség által, hogy a porosz-olasz-francia jó egyetértésnek túl kell élnie e háborut. Megtörténhetik, hogy III. Napoleon talán nem hisz a prágai béke hosszas tartósságában, de jelei vannak a fordulatnak, melyekből az tűnik ki, hogy a legközelebbi háboru egymás oldala mellett találandja a nevezett három hatalmat, s hogy a Tuileriákban még nem tekintik befejezettnek a nemzetiségi elv fölébresztő munkáját. Mindenesetre korai volna, tüzetesebben nyilatkozni a jelenségek fölöl, de annyit már is megjegyezhetni, hogy a jövő hónapok politico-diplomatiai agitatioja a keleti kérdések leend szentelve (?). A midőn Oroszország későre, igen későre, az 1815-ki szerződő hatalmakat congressusra stírgeti, alig sejtette, azon áramlatot, a melyben az európai politika közlebről fog mozogni, a midőn ő elszigetelve marad.“

A „Köln. Ztg.“ írja: „A császár megjegyezte magának, hogy a harci politika legbuzgóbb képviselői, a német egységből Franciaországra hár-moló veszélyek legszorgalmasabb hirdetői mind a clerical-legitimista és orleanista körökből erednek. Annál inkább ösztönöztetve érzé magát tehát ennek tudatában a semlegességhez ragaszkodásra. Az ellenzék iránybani hangulata, ennek utóbbi fellépése folytán semmiesetre se jobbult. Lehet, hogy a sajtót, melynek közlebről elég szabad mozgást engedtek a külpolitika terén, meg fogják szorítani. A császári democracicus sajtó, melyen különben nemigen sok a dicsegni való, a német viszonyokat — a „Köln. Ztg.“ levelezője szerint — sokkal méltányosabban és okosabban itéli meg, mint az orleanista és legitimista ellenzék közlöneyei.

Páris, aug. 9. Az esti „Moniteur“ ezt írja: Az olasz csapatok Tirolból a Tagliamento mögöl az osztrák részről kívánt demarcationalis vonalig húzódtak vissza (?). Hínni lehet, hogy el vannak hárítva a kiegészedések akadályai, s hogy a fegyverszünet legközelebb meg fog kötetni. (?)

A „Siécle“ írja: Franciaország — azon előrelátásban, hogy Poroszország lényegesen fog nagyobbodni — a berlini kabinettel a rajnai határokon vonatkozólag tárgyalásokat kezdett. Poroszország még eddig nem találta elfogadhatónak a francia javaslatokat.

Olaszország. Florenz, aug. 9. A „Nazione“ jelenti: Cialdini elhatározta, hogy Tagliamento folyón túl foglal állást. Sella biztos oda-hagyja Udinet s a hadsereg főbázisállítására megy.

A „Provincia“ azt hallotta — de nem állal kezességet híréért — hogy az olasz kormány folytatni fogja küszlödéseit, azonban nem Austria elleni háborúhoz, hanem azért, mert előre látja, hogy a párisi világtárlat után háboru fog keletlen kitörni.

„Az egyházi állam közlebről jövőjére Franciaország részéről tett nyilatkozásokat illetőleg igaznak látszik, miszerint Saartiges azon szivós phrasist használta volna, hogy: Velence átengedése a szeptemberi egyezés eredményét nem fogja megcsontítani. A pápi lapok valótlannak nyilvánítják azon hírt, mintha a pápa az egyházi állam világi kormányzását, a legközelebbi időre Napoleon császár ruházta volna át, mint római patriclusra. Ezen hír czafolására V. Pius alkotmányát idézik, mely tiltja az egyházi állam világi dolgának kezelésére egy vicariusnak alkalmaztatását. De mind-

